

73. *Ribes petraeum* Wulf. — Porzeczka skalna

Gatunek subalpejski, ograniczony w swym występowaniu niemal wyłącznie do gór środkowej i południowej Europy. Na nielicznych stanowiskach występuje także w północno-zachodniej Afryce, w Algierii w rejonie Bougie (wschodnia część Atlasu Telskiego), skąd została opisana nowa odmiana — var. *atlantica* Maire. Na południu Europy sięga po Pireneje, środkowe Włochy oraz góry południowej Bułgarii (Piryn, Rila, Zachodnie Rodopy). Monograf rodzaju *Ribes*, E. Janczewski (1907, Mem. d. l. Soc. d'Physique et d'Hist. Nat. d. Genève, 35, 3) pojmował ten gatunek bardzo szeroko i wyróżniał w jego obrębie kilka odmian, które obecnie uważane są za oddzielne gatunki (np. *R. bibersteinii* Berl., *R. altissimum* Turcz., *R. atropurpureum* C. A. Mey. i in.). W związku z tym, w literaturze i to nawet nowszej, twierdzi się niekiedy, że zasięg *R. petraeum* obejmuje również Kaukaz, Altaj oraz zachodnią i wschodnią Syberię.

Porzeczka skalna rośnie na skalistym podłożu, w miejscach ocienionych, na żyznych i wilgotnych siedliskach. Najwyższe jej stanowiska znaleziono w Alpach i w Pirenejach — (do 2450 - 2460 m n.p.m.). W górach Bułgarii sięga ona do 2100 m, w północno-zachodniej Afryce do 1750 m, w Karpatach Wschodnich do 1695 m, a we francuskim Masywie Centralnym do 1665 m. Jeśli chodzi o dolną granicę rozmieszczenia to gatunek ten był notowany z reguły tylko powyżej 800 m n.p.m. Mapę zasięgu *R. petraeum*, jednak w sposób bardzo ogólny, opracowała A. S. Lozina-Lozinskaja (1954, Derevia i kustarniki SSSR, 3).

W Polsce porzeczka skalna osiąga północny kres swego rozmieszczenia. Rośnie u nas przeważnie w wyższych partiach gór, a zwłaszcza w Tatrach, gdzie też znajduje się jej najwyższe stanowisko — Giewont, 1850 m n.p.m. (Pawłowski, 1956, Flora Tatr, 1). Reprezentowana jest przez odmianę — var. *carpaticum* (Kit.) Jancz. o 3-kłapowych liściach oraz luźnych kwiatostanach o nielicznych, mięsistoróżowych kwiatach.

R. petraeum uważana jest u nas za gatunek charakterystyczny lokalnie dla karpackiego zespołu kosówki — *Pinetum mughi carpaticum* (w Karkonoszach występuje w sudeckim zespole kosówki — *Pinetum mughi sudeticum*). Rośnie przeważnie pojedynczo lub w małych skupieniach, miejscami jednak bardzo obficie, zwykle razem z *Salix silesiaca*, *Rosa pendulina*, *Lonicera nigra* i *Sorbus aucuparia* var. *glabrata*, wśród zarośli kosodrzewiny, nad źródłami, w ziołoroślach, na brzegach lasów, na skalistych miejscach. W Bieszczadach Zachodnich pojawia się również wśród zarośli olszy zielonej (*Alnus viridis*). Poza obszarem Tatr jej najwyższe stanowiska zostały stwierdzone na Babiej Górze — do 1650 m (Walaś, 1933, Roślinność Babiej Góry), w Karkonoszach — do 1370 m (Macko, 1952, Acta Soc. Bot. Pol., 21, 4), na Pilsku — do 1350 m (Seń, *in sched.*), na Policy — do 1300 m (Stuchlikowa, Stuchlik, 1962, Fragm. Fl. et Geobot., 8, 3), w Bieszczadach Zachodnich — do 1200 m (Jasiewicz, 1965, Monogr. Bot., 20) i w Gorcach, w paśmie Turbacza — do 1150 m (Kornaś, 1955, Monogr. Botanicae, 5).

Porzeczka skalna była również wymieniana przez F. Berdaua (1890, Flora Tatr, Pienin i Beskidu Zachodniego) z okolic Krynicy i Łososiny, jednak jak podaje B. Pawłowski (1925, Geobotaniczne stosunki Sądeckie), dane te są mało prawdopodobne, gdyż nikt tutaj tego gatunku nie znalazł.

Mapa rozmieszczenia *R. petraeum* w Polsce nie była dotąd opracowana.



This is a subalpine species, restricted in the occurrence almost exclusively to the mountains of central and southern Europe. It occurs also on a few scattered stands in northwestern Africa, in Algeria in the region of Bougie (eastern part of the Tell Atlas) from where even a new variety was described — var. *atlantica* Maire. In southern Europe it reaches the Pyrenees, central Italy and the mountains of central Bulgaria (Piryn, Rila, western Rhodope). E. Janczewski, the monographer of the genus *Ribes* (1907, Mem. d. l. Soc. d'Physique et d'Hist. Nat. d. Genève, 35, 3) considered this species in a very wide sense, and has recognized within it several varieties, which are presently considered to be separate species (eg. *R. bibersteinii* Berl., *R. altissimum* Turcz., *R. atropurpureum* C. A. Mey and others). For this reason it is sometimes claimed even in the more recent literature, that the range of *R. petraeum* distribution covers also the Caucasus, the Altai and western and eastern Siberia.

R. petraeum grows on a rocky substratum, in shaded localities, on rich and moist sites. The most elevated stands have been found in the Alps and in the Pyrenees, up to 2450 - 2460 m. In the mountains of Bulgaria it attains 2100 m, in northwestern Africa 1750 m, in Eastern Carpathians up to 1695 m, and in the French Massif Central 1665 m. As regards the lower limit of occurrence for this species it was usually reported from elevations above 800 m. A map of distribution of *R. petraeum* has been published in a very general outline by A. S. Lozina-Lozinskaja (1954, Derevia i kustarniki SSSR, 3).

In Poland *R. petraeum* attains the northern limit of its distribution. It grows primarily in the upper reaches of the mountains, particularly in the Tatras, where also the most elevated stand of the species in Poland is to be found, on Giewont Mt. at 1850 m (Pawłowski, 1956, Flora Tatr, 1). It is represented by the var. *carpathicum* (Kit.) Jancz. with triple lobed leaves having loose inflorescences with few fleshy — pink flowers.

R. petraeum has been considered in Poland as a species characteristic for a Carpathian association of mugo pine — *Pinetum mughi carpathicum* (in Karkonosze it occurs in the Sudetan mugo pine associations — *Pinetum mughi sudeticum*). It usually grows singly or in small clumps, in places however very abundantly, usually together with *Salix silesiaca*, *Rosa pendulina*, *Lonicera nigra* and *Sorbus aucuparia* var. *glabrata*, among mugo pine thickets, along streams through forests, in the thickets on forest edges, in rocky places. In the western Bieszczady it can also be found in the thickets of *Alnus viridis*. Beyond the Tatra Mts. its most elevated stands have been found on Babia Góra — up to 1650 m (Walas, 1933, Roślinność Babiej Góry), in the Karkonosze Mts. up to 1350 m (Seń, *in sched.*), on the Polica — up to 1300 m (Stuchlikowa, Stuchlik, 1962, Fragm. Fl. et Geobot., 8, 3), in the western Bieszczady up to 1200 m (Jasiewicz, 1965, Monogr. Bot., 20) and in Gorce, in the Turbacz range up to 1150 m (Kornaś, 1955, Monogr. Botanicae, 5).

R. petraeum has been also mentioned by F. Berdau (1890, Flora Tatr, Pienin i Beskidu Zachodniego) from the vicinity of Krynica and Łososina, however B. Pawłowski claims (1925, Geobotaniczne stosunki Sądcecczyzny) that this information is doubtful since no one has found this species there since.

A map of distribution of *R. petraeum* in Poland has not been published so far.

Субальпийский вид, распространение которого ограничено почти исключительно горами средней и южной Европы. Немногочисленные местонахождения представлены также в юго-западной Африке, в Алжире в районе Бужи (восточная часть хр. Телль-Атласа), откуда была даже описана новая разновидность — var. *atlantica* Maire. На юге Европы доходит до Пиренеев, Средней Италии и гор южной Болгарии (Пирин, Рила, Западные Родопы). Монограф рода Э. Янчевский (Janczewski, 1907, Mem. d. l. Soc. d. Physique et d'Hist. Nat. d. Genève, 35, 3) понимал этот вид очень широко, выделяя несколько разновидностей, принимаемых сейчас обычно за отдельные виды (например, *R. bibersteinii* Berl., *R. altissimum* Turcz., *R. atropurpureum* C. A. Mey. и др.). В связи с этим в литературе, в том числе и новейшей, иногда утверждают, что ареал *R. petraeum* захватывает также Кавказ, Алтай, Западную и Восточную Сибирь.

Вид произрастает на скалистом грунте в затененных, плодородных и влажных местах. Самые высокие его местонахождения обнаружены в Альпах и Пиренеях. — до 2450 - 2460 м над ур. м. В горах Болгарии поднимается до 2100 м, в северо-западной Африке — до 1750 м, в Восточных Карпатах до 1695 м, а в Центральном массиве (Франция) — до 1665 м. Что касается нижней границы распространения, то вид этот,

как правило, встречается только выше 800 м над ур. м. Карту ареала его, но в очень общей форме, обработала А. С. Лозина-Лозинская (1954, Деревья и кустарники СССР, 5).

В Польше проходит северная граница ареала. Растет он у нас преимущественно в верхних горных ярусах, особенно в Татрах, где находится его наиболее высокое местонахождение — Гевонт, 1850 м над ур. м. (Pawłowski, 1956, Flora Tatr, 1). Представлена она разновидностью var. *carpaticum* (Kit.) Jancz. с трехлопастными листьями и рыхлыми соцветиями с немногочисленными мясисто-розоватыми цветками.

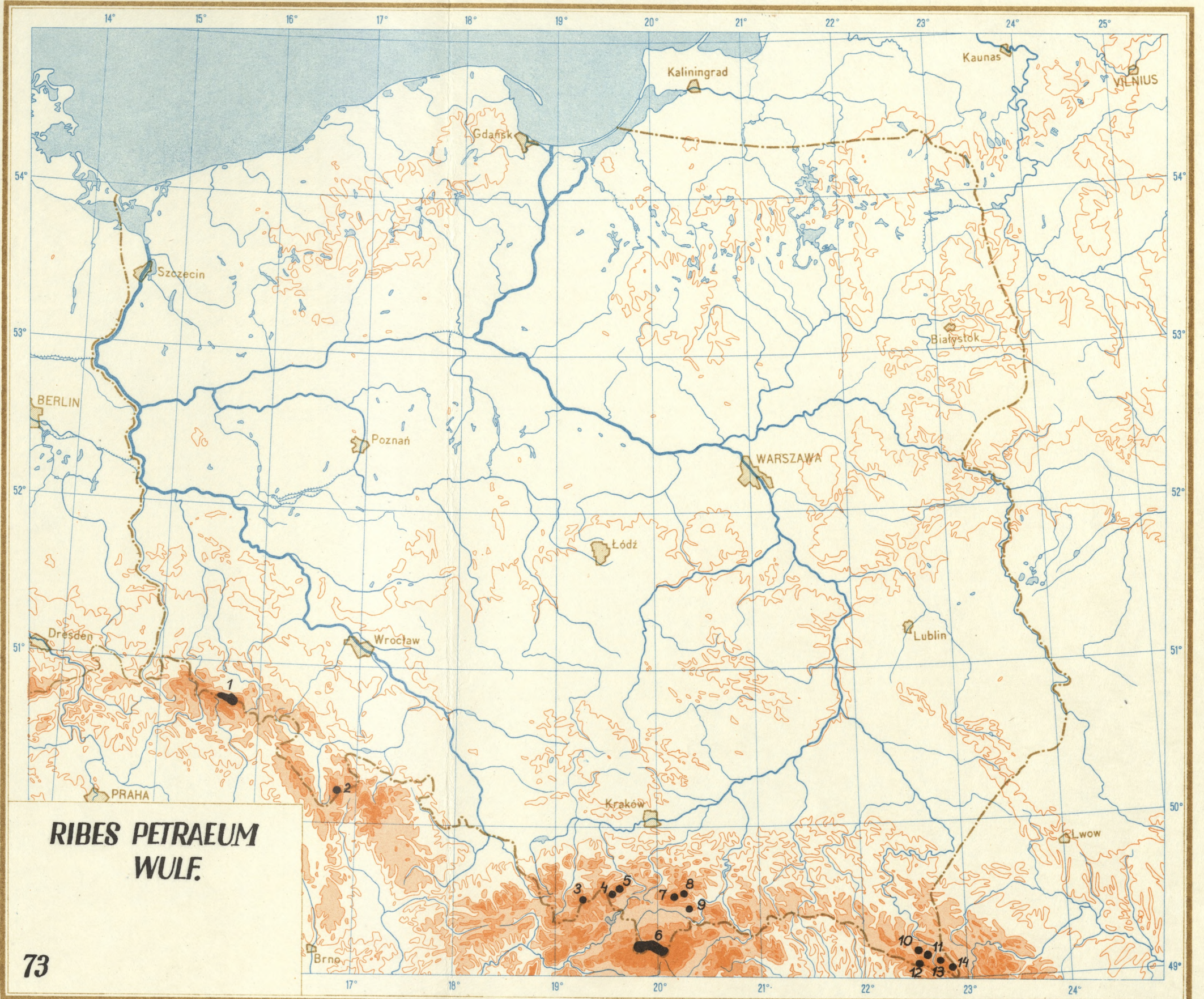
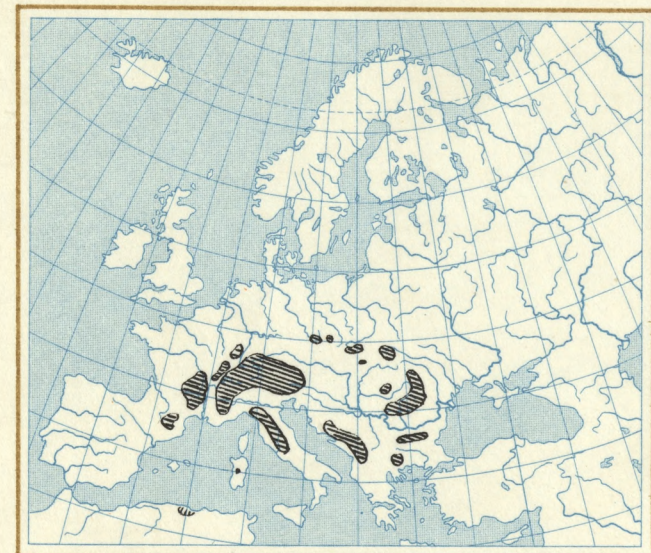
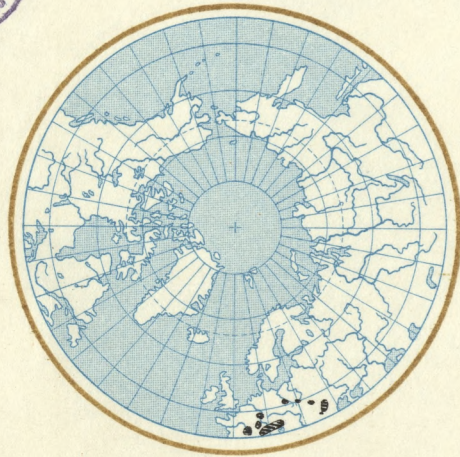
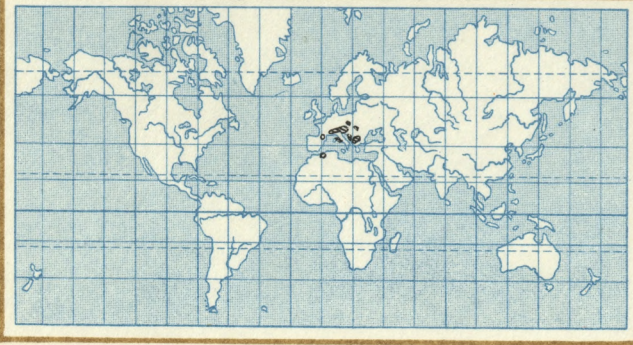
R. petraeum считается у нас видом характерным для локальной карпатской ассоциации горной сосны — *Pinetum mughi carpaticum* (в Карконошах она представлена в локальной судетской ассоциации — *Pinetum mughi sudeticum*). Растет преимущественно единичными экземплярами или маленькими группами, местами же очень обильно, обычно вместе с *Salix silesiaca*, *Rosa pendulina*, *Lonicera nigra*, *Sorbus aucuparia* var. *glabrata*, среди зарослей горной сосны, над лесными потоками, в травяных зарослях, на опушках лесов, на скалах. В Западных Бещадах встречается также в зарослях *Alnus viridis*. За пределами Татр наиболее высокие местонахождения ее зарегистрированы на Бабьей Гуре — до 1650 м (Walas, 1933, Roślinność Babiej Góry), в Карконошах — до 1370 м (Macko, 1952, Acta Soc. Bot. Pol., 21, 4), на Пильске до 1350 м (Seń, in sched.), на Полице — до 1300 м (Stuchlikowa, Stuchlik, 1962, Fragm. Flor. et Geobot., 8, 3), в Западных Бещадах — до 1200 м (Jasiewicz, 1965, Monogr. Bot. 20), в Горцах, хр. Турбач — до 1150 м (Kornaś, 1955, Monogr. Bot. 5).

Смородина скальная указывалась также из окрестностей Криницы и Лососины (Berdau, 1890, Flora Tatr, Pienin i Beskidu Zachodniego), но данные эти мало правдоподобны, так как инкто здесь этого вида не находил (Pawłowski, 1925, Geobotaniczne stosunki¹ Sądeczczyzny).

Карта ареала вида в Польше до сих пор не составлялась.

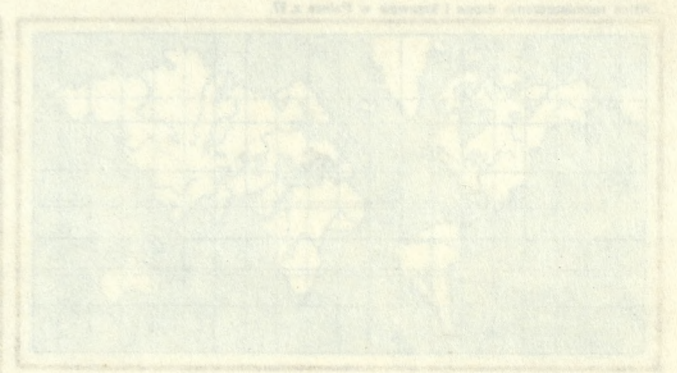
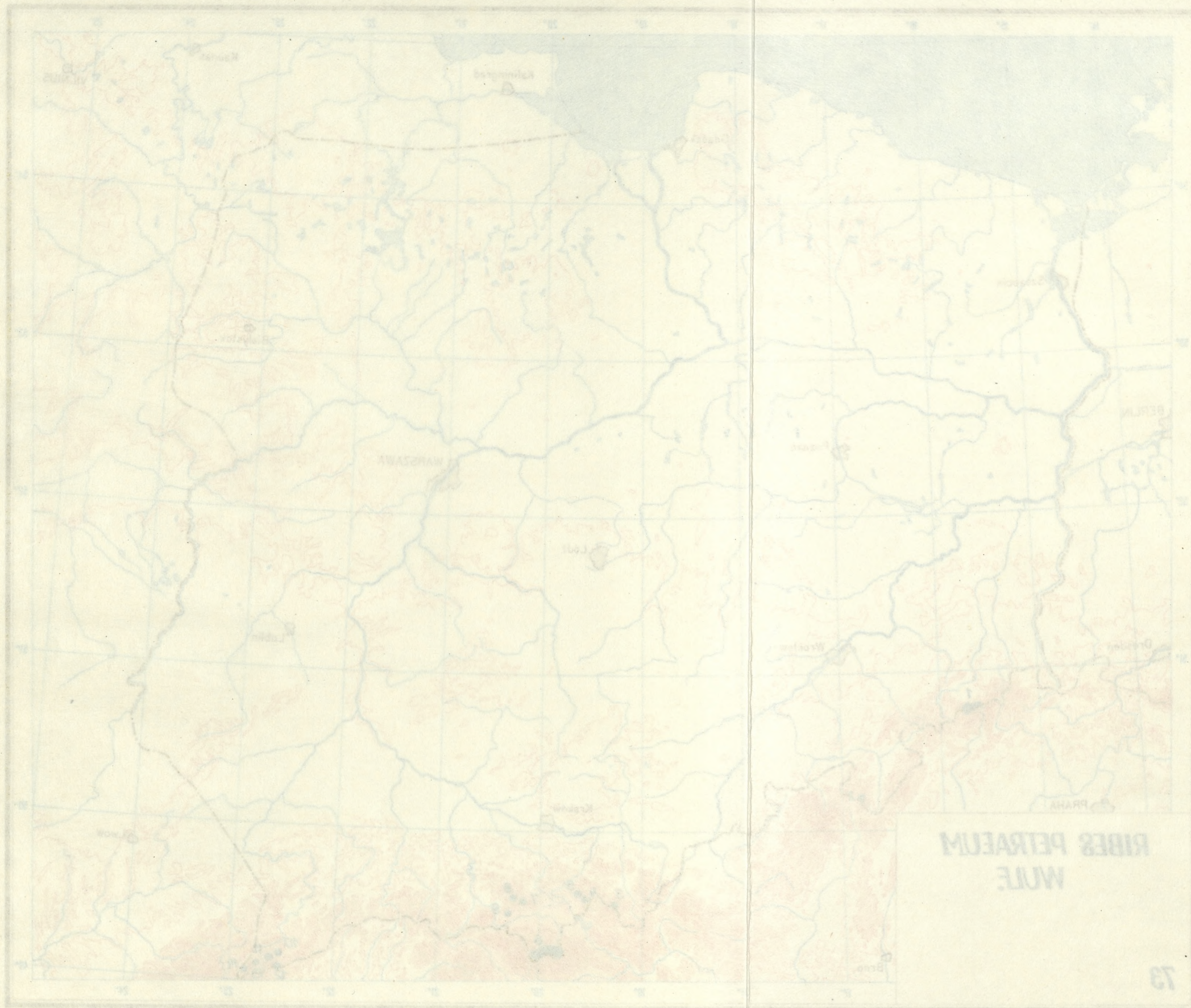
STANOWISKA — LOCALITIES — МЕСТОНАХОЖДЕНИЯ

1. Sudety Zachodnie; Kocioł Śnieżki w Dolinie Małej Łomnicy, 1045 - 1270 m; południowe stoki Małej Kopy, 1130 - 1170 m; stoki skalne nad Wielkim Stawem 1270 - 1340 m (Macko, 1952, Acta Soc. Bot. Pol. 21, 4); nad Małym Stawem, 1240 - 1370 m (Schube, 1903, Die Verbreitung der Gefäßpflanzen in Schlesien Macko, l. c.; Browicz, 1964); Granaty nad Sowią Doliną (Schube, 1902, Jahrsb. Schles. Ges. Vaterl. Kultur, 80).
2. Śnieżnik Kłodzki: Kletno, 800 m; Międzygórze (Schube, 1903, l. c.).
3. Beskid Żywiecki: Rezerwat „Romanka”, 1180 m (Bialecka, 1965); Pilsko, ok. 1350 m (Seń, 1938); poniżej Hali Miziowej, po drodze z Przełęczy Glinne na Pilsko (Browicz, Zieliński, 1972)!!
4. Babia Góra: Borsucze Skały, 1180 m; Sokolica, 1230 - 1260 m; Suchy Potok, 1320 - 1350 m; Izdebczyska, 1340 m; Polanka Zapalowicza, 1420 m; Cyl, 1450 m; pod Djablkiem, 1500 m; między Djablkiem a Kościółkami, 1650 m (Walas, 1933, Roślinność Babiej Góry); nad Markowym Stawkiem, 1150 m (Walas, 1929); pod Kępa 1450 m (Walas, l. c.; Browicz, Zieliński, 1972)!!; po drodze z Markowych Szczawin do Markowa (Browicz, Zieliński, 1972)!!; Babia Góra (Berdau, 1858; Kulczyński, 1870; Zapalowicz, 1876).
5. Pasma Policy: Główniak, 990 m; Roztoki, 1045 m; Łysina, 1130 m; Krupowa, 1170 m; Polica, 1200 - 1300 m (Stuchlikowa, Stuchlik, 1962, Fragm. Fl. et Geobot., 8, 3).
6. Tatry: Małe Koryciska (Browicz, Zieliński, 1971)!!; Dolina Chochołowska (Berdau; Pacyna 1961)! nad Halą Małą Łąka (Strauss, 1958); Mała Łąka (Kulczyński, 1879); Rzędy, ok. 1840 m (Pawłowski, 1930, Acta Soc. Bot. Pol. 7, 2); przy drodze z Wantuli do Doliny Miętusiej (Browicz, Zieliński, 1971)!!; Pyszna, 1620 m (Pawłowski, 1936); Giewont, 1850 m (Łapezyński, 1881); pod Małym Giewontem (Strauss, 1960); Sarnia Skała, 1360 (Myczkowski, 1955, Ochr. Przyrody, 23); Zakopane, zbocza Łopaty (Piętkiewicz, 1934); Zakopane, 800 m (Pawłowski, 1956, Fl. Tatr 1); Dolina Kościeliska (Berdau, 1856); po drodze z Kopy Kondrackiej do Doliny Kondratowej (Browicz, 1962)!!; Dolina Roztoki (Strauss, 1955); zbocza Miedzianego (Strauss, 1955); nad Morskim Okiem (Browicz, Zieliński, 1971)!!; kominy naprzeciw Krakowa; Liljowe (Kotula, 1889 - 1891, Rozmieszczenie roślin naczyniowych w Tatrach).
7. Gorce: Kopieniec, 1150 m; Dolina Zapalacza, 1005 m (Kornaś, 1957, Monogr. Bot. 5); pod Turbaczem, rezerwat Orkana, 985 m; wschodnie stoki Mostownicy, w górnej części doliny Koniny, pod przełęczą Borek, 910 m; zachodnie stoki Mostownicy nad doliną Potaszną, 940 m (Kornasowie, 1950)!
8. Gorce: północno-wschodnie ramię Gorca od strony Głębieńca, przy zejściu do Rzeki, 1070 m (Kornasowie, 1951)!
9. Lubań, tylko w dolinie Kluszkowskiego Potoku, 920 m (Kornasowie, 1951)!
10. Bieszczady Zachodnie: Hnatowe Berdo, 1180 m (Jasiewicz, 1965, Monogr. Bot. 20).
11. Bieszczady Zachodnie: Połonina Caryńska, 960 - 1150 m (Wołoszczak, 1894, Spraw. Kom. Fizj. 20; Jasiewicz, l. c.).
12. Bieszczady Zachodnie: Kamienna, 1190 m (Jasiewicz, l. c.).
13. Bieszczady Zachodnie: Halicz, 1170 - 1200 m; przełęcz między Szerokim Wierchem a Krzemieniem, 1180 m; szczyt „897” nad Krutówką, 890 m (Jasiewicz, l. c.).
14. Bieszczady Zachodnie: Sianki, 840 m; Beniowa, 840 m (Jasiewicz, l. c.).



RIBES PETRAEUM WULF.

73



WULF PETRARIUM
WULF

73